

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/300

Karar No.:1963/280

Karar tarihi:25/11/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:14.3.1964/11656

Davacı : Adalet Partisi adına Parti Genel Başkanı.

Dâvanın konusu : 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanununun 4 üncü maddesiyle 2 nci geçici maddesinin değiştirilmesi hakkındaki 29/5/1963 günlü ve 238 sayılı kanunun, Anayasa'nın 73 üncü, 74 üncü ve geçici 10 uncu maddelerine aykırı bulunan 1 inci ve 2 nci maddelerinin iptali istenmiştir.

İNCELEME : Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi gereğince 20/9/1963 gününde yapılan ilk incelemede : Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanununun 25 inci maddesinin 1 sayılı bendi uyarınca, kanunların ve Yasama Meclisleri İç tüzüklerinin Anayasa'ya aykırılığı sebebiyle siyasi partiler adına dâva açmak yetkisi tüzüklerine göre en yüksek merkez organlarının kararı üzerine Genel Başkanlarına veya Vekillerine tanınmış olup, dâvanın Adalet Partisi İçtüzüğü'nün 34 üncü maddesine uyularak partinin en yüksek merkez icra kurulu olan merkez idare kurulu tarafından verilen karara dayanılarak 16/8/1963 gününde havalesi yapılan aynı tarihli dilekçe ile süresi içinde açıldığı ve dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşılmakla esasın incelenmesine, Üyelerden Şemsettin Akçoğlu'nun dâva açmağa Partinin en Yüksek Merkez Organı olan Büyük Kongrece yetki verilmesi yolundaki muhalefetiyle ve oyçokluğu ile karar verildiği anlaşıldığından hazırlanan rapor, iptali istenen kanun hükümleri, Anayasa'nın ilgili hükümleri ile gerekçeleri komisyon raporları, meclisler görüşme tutanakları okunarak gereği görüşülüp düşünüldü :

GEREKÇE : Dâva dilekçesinde : 24/5/1961 günlü ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 4 üncü maddesiyle 2 inci geçici maddesinin değiştirilmesi hakkındaki 238 sayılı kanunun 1 inci maddesi hükmü Anayasa'nın 73 üncü maddesine aykırı olarak Senato ve ara seçimlerini tam bir yıl geri bırakmaktadır. Anayasa'nın 73 üncü maddesine göre Senato üyeliğinin süresi altı yıldır. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla Cumhurbaşkanlığıınca seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir. Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesi sözü edilen 73 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiş olduğundan 238 sayılı kanunun 1 inci maddesi geçici 10 uncu maddeye de aykırıdır. 304 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin uygulanmasına ilişkin hükümler taşıyan geçici 2 nci maddesi, 238 sayılı Kanunun 2 nci maddesile değiştirilmiş olduğundan aynı gerekçe ile 238 sayılı kanunun 2 nci maddesi de Anayasa'nın sözü geçen hükümlerine aykırıdır. 238 sayılı Kanunun 1 inci ve 2 nci maddeleri Anayasa'nın 74 ncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan (Meclislerin ara seçimleri. Cumhuriyet Senatosu Seçimi ile birlikte her iki yılda bir yapılır) hükmüne de aykırı bulunduğu ileri sürülerek 238 sayılı Kanunun 1 nci ve 2 nci maddelerinin iptali istenmektedir.

24/5/1961 günlü ve 304 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi şöyledir. (Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin seçiminde ikinci yılın 30 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. Haziran ayının ilk pazar günü oy verilir.

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

Cumhuriyet senatosunda istifa ve Ölüm gibi sebeplerle boşalan yerler için, ara seçimi yapılmaz. Ancak, üçte bir yenileme sırasında bu açıklar da doldurulur.)

Bu madde ve ayrıca, bu maddenin uygulanmasına ilişkin 304 sayılı Kanunun geçici maddesi iptali istenen 29/5/1963 günlü ve 238 sayılı Kanunla değiştirilmiştir.

Değiştirilen 4 üncü madde şu şekildedir :

Madde 4- Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin üçte birinin yenilenmesi için yapılacak ilk seçimin başlangıç tarihi, ikinci yılın tamamlanmasından sonraki 30 mart günüdür. Haziran ayının ilk pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin üçte birinin yenilenmesi için daha sonraki seçimler ikişer yıl ara ile olur. Bu seçimlerin başlangıç günü, ile oy verme günü, birinci fıkrada gösterilen günlerdir.

Cumhuriyet Senatosunda boşalan yerler için ara seçimi yapılmaz Ancak üçte bir yenileme sırasında bu açık yerler de doldurulur.

Bilindiği gibi seçimler, Kurucu Meclisin 21/7/1961 günlü ve 58 sayılı kararı ile 15 Ekim 1961 gününde yapılmıştır.

Seçimlerin yapıldığı güne ve 73 üncü maddeye göre üyelerin üçte birinin yenilenmesinin Ekim 1963 de yapılması gerekmekte idi.

Çünkü, Anayasa'nın 73 üncü maddesinde (Cumhuriyet Senatosu Üyeliliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin üçte biri her yılda bir yenilenir.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer.

Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini, tamamlar.) denilmektedir.

Yurdumuzun doğal koşulları (Tabiî şartları) ve iş yerlerine gitmek gibi sebeplerden doğan nüfus hareketi gözönünde bulundurularak seçim kütüklerinin eksiksiz ve doğru düzenlenmesini sağlamak için kişilerin en çok yerlerinde kaldıkları Mart - Haziran Aylarının seçim zamanı olarak kabul edildiği Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi hakkındaki 304 ve Milletvekili Seçimine ait 306 sayılı Kanunların gerekçelerinden ve Kurucu Meclisteki görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın geçici birinci maddesi Millet Meclisi Seçimleriyle Cumhuriyet Senatosu Seçimlerinin aynı günde yapılacağını emretmektedir. Onun için 304 sayılı Kanunun 4 üncü ve 306 sayılı Kanunun 5 inci maddelerine göre, 30 Mart seçimin başlangıç günüdür. Haziran Ayının ilk Pazar günü oy verilir.

Seçimler Ekimde değil de, Haziran 1961 de yapılmış olsaydı yenileme Haziran 1963 de yapılacak ve mesele kalmıyacaktı.

Gerek seçimlerin Ekim 1961 de yapılmış olması, gerekse Cumhuriyet Senatosu Seçimine ait Kanunun Anayasa'dan evvel kabul edilmiş bulunması ilk yenileme için bu ayrılığı doğurmuştur.

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

Bu sebeple ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler için Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrasına, 73 üncü maddesine istisna niteliğinde olan hüküm konulmuştur. Geçici 10 uncu maddenin son fıkrasında (İlk Cumhuriyet Senatosu Seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır.) denilmiştir. Üçte bir üyenin ilk yenilenmesi, 1963 Haziranında yapılsa idi iki yıl dolmamış olacaktı Bu halin de Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesi hükmüne aykırı düşeceği açıktır.

Her partinin gurup başkanları tarafından yapılan, Hükümetin de katıldığı ve Millet Meclisi Anayasa Komisyonunca benimsenmiş olan ilk teklifi Millet Meclisi kabul etmemiş ve seçimlerin 73 üncü maddeye uygun şekilde 15/8/1963-15/10/1963 günleri arasında yapılması yolunda hazırladığı metni Cumhuriyet Senatosu kabul etmemiş, kendi Adalet ve Anayasa Komisyonları raporlarına ve ilk teklife uygun olarak düzenlediği metni, Millet Meclisine geri çevirmiş, Anayasa'nın 92 nci maddesi hükmünce kurulan karma komisyon Cumhuriyet Senatosu metnini benimsemiş ve Büyük Millet Meclisinden de karma komisyonun kabulüne uygun şekilde bugünkü metin çıkmıştır.

Gerçekten geçici 10 uncu maddenin son fıkrasınının 73 üncü maddeye bir istisna olarak değil, 73 üncü maddeyi desteklemek için ve aynı zamanda ilk Cumhuriyet Senatosu seçimlerinden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimlerin usulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla konulmuş olacağı ileri sürülebilir.

Anayasa'nın esas maddelerinden olan 73 üncü maddenin, geçici bir madde ile desteklenmesine lüzum olmamak gerekir.

Geçici 10 uncu maddenin son fıkrası olmasa da yine 73 üncü madde gereğince üyelerin üçte birinin yenilenmesi için bir seçim yapılacak ve o takdirde 304 sayılı kanunun 19 uncu maddesi işleyecekti. Bu maddede : (Bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde, "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri" hakkındaki kanunun, bu kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır) denilmektedir. Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki 26/4/1961 günlüye 293 sayılı kanunun birinci maddesinde : (Özel kanunlarına göre yapılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, İl Genel Meclisleri, Belediye Meclisleri. Muhtarlar, ihtiyar Meclisleri ve ihtiyar Heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır.) Denilmiş ve sonra seçim öncesi işleri (Seçmen kütükleri, seçmen kütüklerinin sandık seçmen listelerine bölünmesi, sandık seçmen listesi, askı süresi, seçmen kartı), seçim günü ve seçim sonrası işleri birer birer gösterilmiştir. Görülüyorki geçici 10 uncu maddenin son fıkrasıyla atıf yapılmamış olsa da 73 üncü maddeye uygun şekilde yapılacak seçimlerde bu hükümler uygulanacaktır. Şu halde geçici 10 uncu maddenin son fıkrası 73 üncü maddeyi desteklemek için veya seçim usulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla konulmamış olduğuna göre Anayasa'da bu fıkra yer verilmesinin bir sebebi olmak gerekir Bu sebebin yukarıda belirtildiği üzere ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimlerin 304 sayılı kanunun 4 üncü maddesinde gösterilen günlerde yapılmasını sağlamak olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Kaldı ki; 304 sayılı kanunun seçim gününü belli eden 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası kanunlaşmadan önce şöyle idi: (Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ikinci yılın 18 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. 19 Mayıs'tan önceki pazar günü oy verilir.)

(Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi Cilt : 5, 1961 Birleşim 65 : O 2, sahife. : 241 tarih 11/5/1961)

Geçici 10 uncu maddenin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında bugünkü son fıkra yoktu. Birinci görüşmede söz alan olmamış, ikinci görüşme sırasında Temsilci Hızır Cengiz geçici

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

10 uncu maddenin değiştirilmesini istemiştir. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi Cilt 4, 1961, Birleşim : 60.0 :3, Sahife : 657, tarih : 4/5/1961) değiştirme isteği şoyledir : (Milletvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimleri kanunlarında seçim başlangıcı 18 Mart, oy verme günü 19 Mayıs'tan evvel gelen pazar günü olarak tesbit edilmiş olduğuna göre bu maddenin komisyonca geri alınarak tenazur ve ahengin tesis ettirilmesini arz ve teklif ederim.) Bunun üzerine maddeyi komisyon geri istemiş ve bu günkü son fıkrayı eklemiş, söz alan olmamiş ve madde bu günkü şekli ile çıkmıştır. (Aynı oturum, sahife 665)

şu durum geçici 10 uncu maddenin son fıkrasının yalnız ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimlerin 304 sayılı kanunun 4 üncü maddesinde gösterilen günlerde yapılmasını sağlamak amacıyla konulduğunu kesin olarak göstermektedir.

304 sayılı kanunun, 298 sayılı kanunla değiştirilen 4 üncü maddesi, Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrasına uygun bulunmaktadır.

304 sayılı kanunun geğici 2 nci maddesi, 4 üncü maddenin uygulanmasıyla ilgili olup, 4 üncü maddenin değişik şekilde Anayasa'ya aykırılık bulunmadığına göre bu maddenin de Anayasa'ya aykırılığı dūřünülemez.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin ilk üçte birinin yenilenmesi de Genel oyla seçilen üyelere uygulanacak süreye bağlıdır. Geręi, 73 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı bir ay içinde yeni üyeleri seçer. Ancak boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seğildiği üyenin süresini tamamlayacağından bunun yenileme gününe bir etkisi olamaz.

Bu sebeplerden ötürü dâvanın reddi gerekir.

Sonuç : Dâvanın reddine üyelerden Rifat Göksu, Celâlettin Kuralmen ve Muhittin Gürünün muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile 25/11/ 1963 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye
Sünuhi Arsan	Osman Yeten	Rifat Göksu	İsmail Hakkı Ülkmen
Üye	Üye	Üye	Üye
Lütfi Akadlı	şemsettin akçoğlu	İbrahim Senil	İhsan Keğecioglu
Üye	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Celâlettin Kuralmen	Fazıl Uluocak	Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Ekrem Tüzemen

MUHALEFET ŞERHİ

Mahkememiz, bu kararı ile, 15/10/1961 gününde seçilmiş bulunan Cumhuriyet senatosu Üyelerinin üçte birinin, yenilenmesi için 1964 yılı Haziranının ilk pazar günü olan 7/6/1964 tarihinde seçim yapılmasını ve bu suretle 15/10/1961 de seçilmiş bulunan üyelerin, bu tarihten 2 sene 7 ay 18 gün sonra yenilenmelerini Ön gören 29/5/1963 günlü ve 238 sayılı kanunun Anayasaya uygun olduğunu tesbit ve kabul etmiş bulunmaktadır.

Bunun tabii bir neticesi olmak üzere de Cumhuriyet Senatosunun ilk üyelerinin ikinci üçte birinin seçildikleri tarihten 4 sene 7 ay sonra (Günfazlası hesaba katılmamıştır.) yani 1966 yılı Haziran ayının ilk pazar gününde ve nihayet sonuncu üçte birinin de, seçimlerinden itibaren 6 sene 7 ay sonra, 1968 yılı Haziran ayının ilk pazar gününde, yapılacak seçimlerle yenilenmelerinin Anayasaya uygunluğu da kabul edilmiş bulunmaktadır.

Keza bu kararımızla Cumhurbaşkanınca seçilmiş bulunan üyelerin her iki senede bir yenilenmesi gereken üçte birinin sürelerinin yukarıda yazılı müddetler kadar uzatılmaları neticesini doğuran söz konusu 238 sayılı kanunun geçici 2 nci maddesi hükmü de Anayasa'ya uygun bulunmuştur.

Halbuki Anayasanın konu ile ilgili bulunan 73 üncü maddesinde;

(Madde 73- Cumhuriyet Senatosu üyelerinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda yenilenir.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer.

Boşalan, bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar."

Denilmektedir.

Yine Anayasa'nın aynı konu ile ilgili olan geçici 10 uncu maddesinde de, Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen ilk üyeleri hakkında 73 üncü maddedeki iki senede bir yenileme esasının uygulanmasını sağlamak için 6 senelik müddeti doldurmalarının beklemeden, seçimlerinden itibaren 2 sene sonra üçte birinin ve 4 sene sonra da ikinci üçte birinin ad çekmek suretiyle yenilenecekleri kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bu maddelerin koydukları Anayasa esasları özetlenirse :

- 1- Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi 6 yıldır.
- 2- Genel oyla Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin üçte biri her iki yılda bir yenilenir.

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

3- Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin sürelerinin bitmesi halinde veya bu üyeliklerde boşalma olması üzerine bir ay içinde Cumhurbaşkanının yeni üyeleri seçmesi gerekir.

Çok açık olan bu hükümler karşısında :

1- Üyelerin müddetini 6 yıldan fazlaya çıkararak,

2- Cumhuriyet Senatosu ilk üyelerinin birinci üçte birinin müddetini 2 yıldan, ikinci üçte birinin müddetini 4 yıldan ve nihayet geri kalanların müddetini 6 yıldan fazla uzatan,

3- Cumhurbaşkanınca ilk defa seçilen ve yukarıda 2 nci fıkrada belirtildiği üzere, 2, 4 ve 6 ncı senelerin sonlarında müddetleri biten üyelerin yerlerine yeni üyelerin seçilmesini, bu müddetlerin bitiminden itibaren bir aydan daha fazla geciktiren,

Bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olacağı, başkaca herhangi bir açıklamayı gerektiremeyecek derecede meydandadır.

Dâva konusu 29/5/1963 günlü ve 238 sayılı kanunun 1 ve 2 nci maddeleri ise,

a - Cumhuriyet Senatosunun ilk üyelerinden üçte birinin müddetini iki sene 7 aya (Gün fazlası hesaba katılmamıştır),

Müteakip üçte birinin müddetini 4 sene 7 aya, Geri kalanların müddetinde 6 sene 7 aya,

Çıkarttığı,

b - Cumhurbaşkanınca seçilmiş olan üyelerden seçildikleri tarihten itibaren 2, 4 ve 6 ncı senelerin sonlarında müddetleri bitenlerin yerlerine yeni üyelerin seçilmesini de, her üçte bir kısım için, 7 ay sonra atmak suretiyle Anayasa'nın 73 üncü maddesindeki bir aylık müddete riayeti önlediği,

İçin Anayasa'ya aykırıdır.

Mahkememizin kararında, 73 üncü maddenin yukarıda açıklanan hükümlerinden ayrılmanın mesnedi olarak Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrası gösterilmektedir.

Yukarıda da söz konusu edilmiş olan geçici 10 uncu maddenin tam metni şudur :

"Geçici Madde 10- Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin yenilenmesi hakkındaki 73 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla, bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerle yenilenecek olanları tesbit etmek üzere, bu seçimlerden iki ay önce ad çekmeye başvurulur. Dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tesbiti için aynı esasa uyularak ad çekilir; ancak, ikinci yıl sonunda seçilmiş olan üyeler bu ad çekmeye girmez.

Cumhuriyet Senatosu Başkanı hakkında ad çekme işlemi uygulanmaz.

İlk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır".

Görüldüğü gibi maddenin birinci fıkrasında, 73 üncü maddenin Senato üyelerinin üçte birinin iki yılda bir yenileneceğine dair olan hükmündeki (iki sene) esası tekrar ve teyit edilmiş olup fıkranın diğer hükümleriyle maddenin ikinci fıkrası hükmünün konumuzla başkaca bir ilgisi bulunmamaktadır.

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

Maddenin konumuzla ilgili hükmünü ise son fıkrası teşkil etmektedir. Filhakika bu fıkrada ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden, iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmektedir.

Kararda tafsilâtlı olarak belirtildiği üzere bu fıkra hükmü Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun hazırladığı Anayasa tasarısında mevcut olmadığı halde maddenin Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda, 4/5/1961 tarihinde yapılan ikinci görüşülmesi sırasında bir üyenin: (Milletvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimleri kanunlarında seçim başlangıcı 18 Mart, oy verme günü 19 Mayıs'tan evvel gelen Pazar günü olarak tesbit edilmiş olduğuna göre bu maddenin komisyonca geri alınarak tenazur ve ahengi tesis ettirilmesini) istemesi üzerine madde Komisyonca geri alınmış ve maddeye söz konusu son fıkra eklenerek Genel Kurula tekrar getirilmiş ve bugünkü şekliyle Temsilciler Meclisince 4/5/1961 gününde kabul edilmiştir.

Şu halde bu fikranın gerekçesi, ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılması gereken yenilemeler hakkında, üyelere daha önce dağıtılmış olup da Meclis gündeminde sıra bekleyen Cumhuriyet Senatosu üyelerinin (Kanun tasarısının ismi, Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçimi kanunu olup müzakerenin başlangıcında Anayasa'ya uygun hale getirilmesi için Cumhuriyet Senatosu olarak düzeltilmiştir) seçimleri hakkındaki kanun tasarısının Temsilciler Meclisinde müzakeresi neticesinde kabul edilecek seçim tarihlerinin uygulanmasını sağlamaktan ibarettir ki bahse konu seçim kanunu da 11/5/1961 gününde yani Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin müzakere ve kabulünden 7 gün sonra, Temsilciler Meclisinde müzakere edilip, diğer safhalardan da geçtikten sonra, 24/5/1961 gününde 304 numara ile kanunluk kazanmıştır.

Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesi ise, 4/5/1961 gününde Temsilciler Meclisinde, ilâve edilen son fıkra ile birlikte, kabul edildikten sonra Millî Birlik Komitesince maddeye, Cumhurbaşkanınca seçilen Senato üyelerinin de iki yılda bir yenilenmeleri konusunda bir kayıt ilâve edilmesi üzerine tekrar Temsilciler Meclisine gelerek müzakere edilmiş, ve Millî Birlik Komitesi tarafından yapılmak istenilen değişiklik uygun görülmiyerek madde, Kurucu Meclisi Anayasa Karma Komisyonuna gönderilmiş ve bu Komisyon tarafından Millî Birlik Komitesinin yaptığı değişikliğin uygun görülmesi üzerine 26/5/1961 gününde Kurucu Mecliste müzakeresi yapılarak hali hazır şekliyle kabul edilip bu tarihte kesinleşmiştir.

Görülüyor ki Anayasa Koyucu, söz konusu yenileme seçimlerinde, Senato üyelerinin seçimleri hakkındaki kanun henüz müzakere ve kabul edilmediği için, belli bir tarih göstermiyerek, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi hakkındaki kanunda yine kendisi tarafından tesbit edilecek olan seçim gününün ve seçimle ilgili diğer hükümlerin uygulanmasını sağlamak için fıkrayı, şimdiki görüldüğü şekliyle kabul etmiş ve maddenin sonraki müzakere safhalarında da, Senato üyelerinin seçimi hakkındaki kanun daha önce kabul edilerek seçim tarihleri belli edilmiş bulunduğu halde, maksadı sağladığı için olacakkı, herhangi bir değişiklik yapmamıştır.

Anayasanın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrası ile hedef tutulan, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi hakkındaki 304 sayılı kanunun konu ile ilgili bulunan hükümleri şunlardan ibarettir :

"Geçici Madde 1- Bu kanun gereğince yapılacak ilk seçim, milletvekilleri seçimi ile aynı tarihte yapılır. Üçte bir yenilemeler için 4 üncü maddede belirtilen tarihler esastır.

Geçici Madde 2- Birinci ve ikinci yenilemeler, bu kanuna ekli A, B, C grupları arasında, Cumhuriyet Senatosunun özel birleşiminde başkan tarafından yapılacak ad çekme ile belli olur."

Geçici 1 inci maddede sözü geçen esas 4 üncü madde hükmü ise şöyledir :

Madde 4- Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ikinci yılın 30 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. Haziran ayının ilk Pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Senatosunda istifa ve ölüm gibi sebeplerle boşalan yerler için ara seçimi yapılamaz. Ancak, üçte bir yenileme sırasında bu açıklar da doldurulur."

Bu hükümlere göre Cumhuriyet Senatosunun ilk üyelerinin üçte birinin yenilenmesi için yapılacak seçimlerin başlangıç tarihinin, genel seçimin yapıldığı 15/10/1961 tarihine nazaran ikinci yılın yani 1963 yılının 30 Mart günü olması ve Haziran ayının ilk Pazarı olan 2 Haziran 1963 gününde de seçimin yapılması, ikinci üçte birinin ise 1965 yılı Haziranının ilk Pazar gününde ve nihayet sonuncu üçte birinin de 1967 yılı Haziran ayının ilk Pazar gününde yenilenmesi gerekmektedir. Her ne kadar bu durumda Cumhuriyet Senatosunun ilk üyeleri 2, 4 ve 6 yıllarını tam olarak doldurmamakta iseler de bu hal Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinde Ön görülen bir durum olduğundan Anayasa'nın 73 üncü maddesine bu yoldan ve yine Anayasa ile getirilmiş bulunan bir istisna hükmünden ibarettir.

Bu duruma göre ve yukarıdanberi yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere bahse konu 238 sayılı kanun Anayasa'nın 73 üncü maddesinde ön görülen müddetleri 7 küsur ay, geçici 10 uncu maddesi ile ön görülen ve olayda uygulanması gereken müddetleri de birer sene geriye atmış olması bakımından Anayasa'ya aykırı bulunmaktadır.

Mahkememizin kararının, (Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrasında, iki ve dördüncü yıl sonlarında yapılacak yenileme seçimlerinde, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimleriyle ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağı esası kabul edilmiş olduğuna ve dâva konusu 238 sayılı kanun da, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçilmesine ait bir kanun bulunduğu göre ortada Anayasa'ya aykırı bir durum yoktur) suretinde özetlenebilecek bir düşünceye dayandığı anlaşılmaktadır.

Halbuki yukarıda da açıklandığı üzere Anayasa koyucu, bahse konu son fıkrayı, Temsilciler Meclisi Seçim Kanunu Komisyonunca kabul edilerek Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda müzakere sırası bekleyen Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi hakkındaki kanun tasarısının Kurucu Mecliste alacağı son şekle göre kabul edilecek hükümlerinin uygulanmasını sağlamak ve bu suretle Anayasa ile Seçim Kanunu arasındaki ahengi tesis etmek için maddeye ilâve etmiştir. Gerek bu fıkrayı teklif eden temsilcinin beyanından gerekse Meclisteki müzakerelerden bu fıkra ile, Anayasa'nın 73 üncü maddesiyle geçici 10 uncu maddenin ilk fıkrasındaki 2 senelik müddetlerin uzatılmasını ön gören bir düşüncenin Meclise hâkim olduğu neticesini çıkarmak mümkün değildir. Bir bakıma Anayasa Koyucu, yine kendisi tarafından kabul edilecek seçim kanunundaki seçim günlerini, Senatonun geçici devresi demek olan yenileme seçimlerinde de aynen ve peşinen kabul etmiş ve fakat bunu yaparken Anayasa ile tesbit edilen üyelik müddetlerinin aşılabileceğini hiçbir zaman düşünmemiştir.

Binaenaleyh kanun koyucunun sonradan bu hükümleri, Anayasa hükümlerini de bir tarafa bırakarak, dilediği gibi değiştirebileceği ve bu yola başvurması halinde de yeni değişikliklerin, yine Anayasa'nın geçici 10 uncu maddesinin son fıkrasında Ön görülen hükümler olarak devam edeceği iddiasını kabule imkân olmayacağı açıktır

Aksi takdirde, yani bu düşüncenin doğruluğu kabul edilirse karnin koyucunun 304 sayılı kanunun konu ile ilgili hükümlerini sonradan dilediği gibi değiştirebileceğini ve meselâ ilk iki senelik müddeti 3 veya daha çok senelere, 4 senelik müddeti 5 veya daha çok senelere ve keza 6 senelik müddeti de 7 veya daha uzun senelere çıkarması halinde de bu değişikliklerin, Anayasa'nın

Esas No.:1963/300
Karar No.:1963/280

geçici 10 uncu maddesinin son fıkrasına dayanarak, Anayasa'ya uygun olacağını kabul etmek sonucunu doğurur, ki böyle bir neticenin Anayasa'nın sarıh hükümleriyle ve prensipleriyle bağdaştırılmasına imkân yoktur.

Kaldığı 238 sayılı kanunun 2 nci maddesinde yer alan ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin müddetlerini, genel oyla seçilen üyelerin bu kanunla Anayasa'ya aykırı olarak uzatılmış bulunan müddetlerine bağlayarak onların da, Cumhurbaşkanınca seçildikleri tarihten itibaren 2 sene 7 ay, 4 sene 7 ay ve 6 sene 7 ay sonra yenilenmelerini hedef tutan hükümlerin, bahse konu geçici 10 uncu maddenin, münhasıran genel oyla seçilen üyeler hakkında konulmuş bulunan son fıkrası ile uzaktan ve yakından hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Zira gerek mahkememizin kararında gerekse bu muhalefet şerhinde yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, bahse konu son fıkra, genel oyla seçilen üyelerin yenilenmelerinin 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi hakkındaki kanunla kabul edilen tarihlerde yapılmasının sağlanması için maddeye ilâve edilmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan Anayasa'nın 73 üncü maddesindeki, müddeti biten üyelerin yerlerine bir ay içinde Cumhurbaşkanınca yenilerinin seçileceğine dair olan hüküm de olduğu gibi durmaktadır.

Bu suretle 238 sayılı kanunun 2 nci maddesiyle, hem bunların üyelik müddetleri Anayasa ile tesbit edilen müddetlerden 7 şer ay uzatılmakta, hemde Cumhurbaşkanı tarafından, müddetin bitiminden itibaren bir ay içinde yeni üyelerin seçileceğine dair olan hükümlerin uygulanması önlenmek suretiyle iki bakımdan Anayasa'ya aykırılık meydana getirilmektedir. Mahkememiz kararında söz konusu ikinci maddenin Anayasa'ya uygun bulunduğu düşüncesinin gerekçesi olarak (Boşalan üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlayacağından bunun yenileme gününe bir etkisi) olamayacağı ileri sürülmekte isede bu düşünce, kanuni müddetleri dolmadan boşalan üyelikler için yapılacak seçimler hakkında yerinde olup halbuki yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü üzere 238 sayılı kanunla, Anayasa'daki üyelik müddetleri dolduktan hatta fazlasıyla de aşılmış bulunduktan sonra seçim yapılması esası kabul edilmekte olduğu cihetle yeni seçilenlerin, kendinden evvelkilerin eksik kalmış müddetlerini doldurmaları halinin konumuzla her hangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

Bu sebeplerle söz konusu 238 sayılı kanun her bakımdan Anayasa'ya aykırı olduğundan iptali gerekir.

Üye
Rifat Göksu

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Muhittin Gürün